

Grunnlag for å fastsette kvote for skadefelling av brunbjørn i Norge 2022/2023

1. Bakgrunn

Alle partiene på Stortinget inngikk i 2011 et rovviltforlik¹ som gir føringer for forvaltningen av rovvilt i Norge. Den todelte målsettingen i forliket, som vektlegger både rovviltbestandens overlevelse og hensynet til levedyktige beitenæringer, er det grunnleggende prinsippet i forvaltningen.

Stortinget har fastsatt de nasjonale bestandsmålene for gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Det har også vedtatt å opprette åtte forvaltningsregioner for rovvilt.² De regionale rovviltnemndene har i sine forvaltningsplaner for rovvilt lagt grunnlaget for en geografisk differensiert forvaltning innenfor regionene, med prioriterte bjørneområder og prioriterte beiteområder.

Stortinget har fastsatt et nasjonalt mål om 13 ungekull av brunbjørn med delmål fordelt på fire av de åtte rovviltregionene³. Gjennom forskrift 18. mars 2005 nr. 242 om forvaltning av rovvilt (rovviltforskriften) § 7 er de regionale rovviltnemndene gitt myndighet til å fatte vedtak om kvote for betinget skadefelling etter forskriftens § 8 når bestandene ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for hver enkelt art i regionene. Kvoten fastsettes som antall enkeltindivider som kan felles innenfor regionen i perioden 1. juni til og med 15. februar.

Videre er det slik at Miljødirektoratet har myndighet til å fatte vedtak om alle former for felling og jakt etter eget tiltak eller søknad jf. forskriften § 13. Myndigheten gjelder hele året og i perioden fra 16. februar til og med 31. mai er det kun Miljødirektoratet som har slik myndighet til å vedta skadefelling. Det er et vilkår at slik felling ikke er skadelig for bestandens overlevelse. Dessuten er det et vilkår at det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut ifra prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning, jf. forskriften § 1 og § 6.

[Naturmangfoldloven](#) og [rovviltforskriften](#) utgjør de juridiske rammene for vedtakene våre om skadefelling (Lovdata.no). [Representantforslag 163 S \(2010-2011\)](#) (Stortinget.no) ligger også til grunn for vurderingene våre.

Brunbjørnen er fredet etter naturmangfoldloven. Siden vi har få bjørner, må vi sikre overlevelsen gjennom forvaltningsmessige tiltak. Unntaksbestemmelsene i naturmangfoldlovens § 18 første ledd b) gjør det likevel mulig å felle bjørn, blant annet for å hindre skade på husdyr eller tamrein. Et generelt vilkår for en fellingstillatelse, er at den ikke er til skade for bestandens overlevelse, og at formålet ikke kan bli oppnådd på annen tilfredsstillende måte.

¹ [Rovviltforliket](#) (Stortinget.no)

² Innst. S. nr. 174 (2003-2004)

³ [St.meld. nr. 15 \(2003-2004\) Rovvilt i norsk natur](#) (Regjeringen.no)

Vi legger følgende til grunn når vi vurderer kvotestørrelsen: føringene i de regionale forvaltningsplanene og den differensierte forvaltningen av brunbjørn; bestandssituasjon og avgang av brunbjørn de siste årene samt skadehistorikken og skadepotensialet i de ulike områdene.

2. Om overvåkingen av brunbjørn i Skandinavia

Offentlige vedtak som kan få følger for naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om artenes bestandssituasjon, hva som påvirker bestanden og effekten av påvirkningene. Vi er derfor avhengige av gode bestandstall for å følge opp rovviltpolitikken.

Rovdata har ansvaret for det nasjonale overvåkningsprogrammet i Norge, som er en del av den felles skandinaviske overvåkingen. Rovdata har ansvaret for å formidle, drifte og utvikle nasjonalt overvåkningsprogram for rovvilt og er den sentrale leverandøren av data om status og utvikling i rovviltbestandene til alle forvaltningsledd.

Bestanden av brunbjørn i Norge blir primært overvåket ved å analysere DNA fra innsamlede ekskrement og hår. De analyserte prøvene med DNA gjør det mulig å slå fast hvor mange brunbjørn som minimum har vært innom Norge i løpet av ett år, hvor de har oppholdt seg og fordelingen mellom hanner og binner. Rapporteringsfristen for overvåking av brunbjørn er 1. april påfølgende år.

Bestandsmålet er gitt i antall årlige ynglinger. Overvåkingen benytter en modell, som er utviklet av Det skandinaviske bjørneprosjektet ([Bischof og Swenson 2010](#)), til å beregne hvor mange kull som sannsynligvis er født i Norge hvert år. Modellen tar utgangspunkt i det innsamlede DNA-materialet og bygger blant annet på kunnskap om fordeling mellom kjønn og alder i den svenske brunbjørnebestanden. Den baserer seg også på kunnskap om hvor ofte binnene føder og hvor gamle de er første gang de føder, samt størrelsen på leveområdene og dødeligheten i bestanden.

3. Bestandssituasjonen for bjørn i 2022

Norge

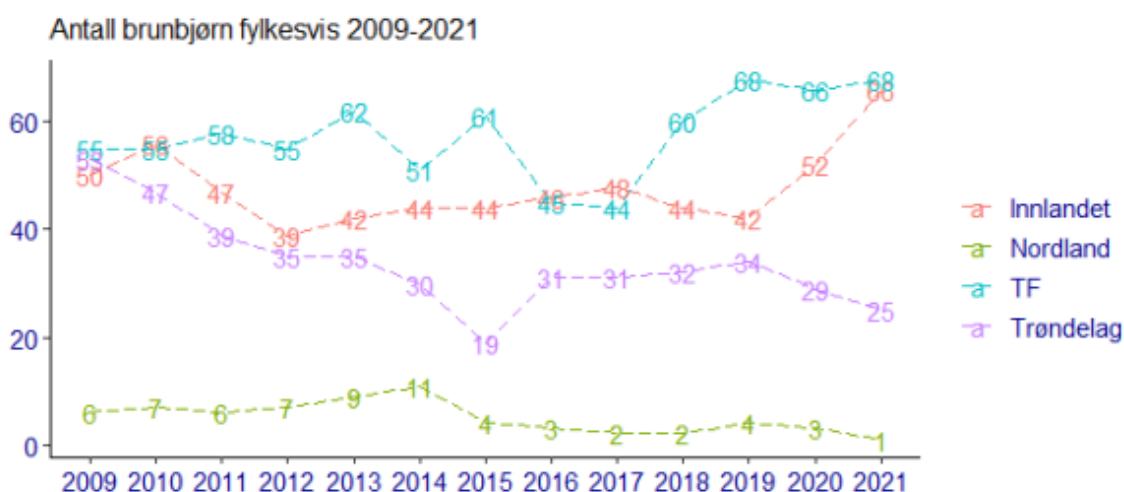
Siste års rapport fra Rovdata ([NINA rapport 2125](#)) viser at det i 2021 ble påvist 160 ulike bjørner i Norge, 67 hunnbjørner og 93 hannbjørner. Dette er en økning på 7 % (10 individer) sammenlignet med 2020, og var det høyeste antallet brunbjørn registrert siden 2010. Forekomsten av brunbjørn var, som i foregående år, hovedsakelig konsentrert i fylkene Troms og Finnmark (n=68), Innlandet (n=66) og Trøndelag (n=25) (tabell 1).

Tabell 1: Fylkesvis oversikt over kjønnsfordeling av 160 brunbjørner identifisert ved DNA i Norge i 2021. Individuer som er påvist med prøver i mer enn ett fylke er ført til fylket med flest prøver. Tabellen inkluderer individer som er registrert døde. Kilde: NINA rapport 2125.

Fylke	Antall individer 2021		
	Totalt	Hann (%)	Hunn (%)
Troms og Finnmark	68 ¹	35 (51 %)	33 (49 %)
Nordland	1 ²	1 (100 %)	0 (0 %)
Trøndelag	25 ³	16 (64 %)	9 (36 %)
Innlandet	60 ⁴	41 (62 %)	25 (38 %)
Alle fylker	160	93 (58 %)	67 (42 %)

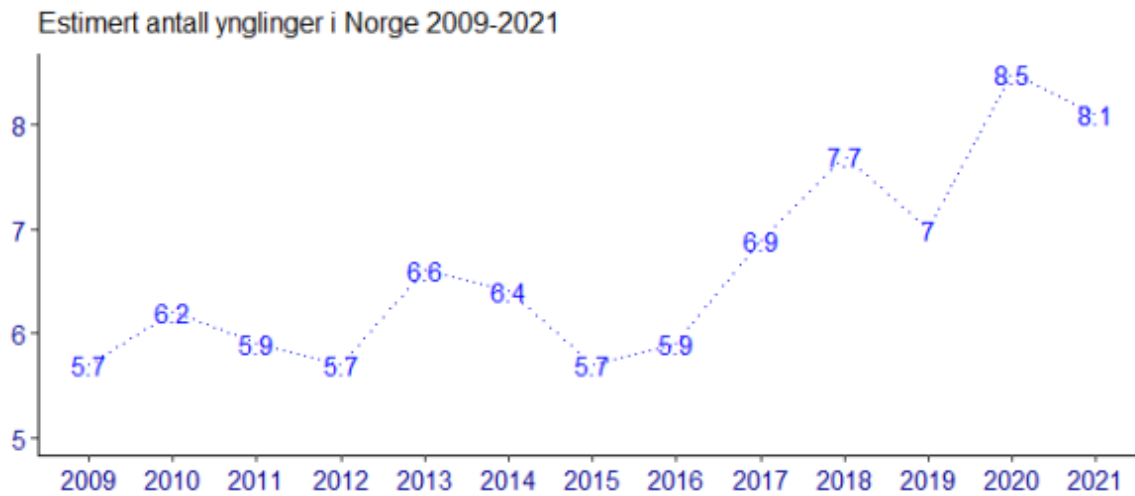
¹⁾ Av de disse er åtte registrert i Troms. ²⁾ Det er i tillegg påvist 1 hannbjørn som også er påvist i Trøndelag ³⁾ Det er i tillegg påvist 2 hannbjørner som også er påvist i Innlandet ⁴⁾ Det er i tillegg påvist 1 hannbjørn som også er påvist i Trøndelag.

Figur 1 viser antall registrerte brunbjørn i de ulike fylkene over flere år. Antall individer i Troms og Finnmark (her Finnmark) og Innlandet har økt de siste årene, mens i Trøndelag og Nordland har antallet sunket. Dette er også gjeldene for Troms i fylket Troms og Finnmark.

Figur 1: Oversikt over antall registrerte brunbjørn i tidsperioden 2009-2021 for rowiltregionene Troms og Finnmark, Nordland, Trøndelag og Innlandet. Figuren er hentet fra NINA rapport 2125.

Basert på prøver fra påviste hunnbjørner ble det estimert at det var 8,1 ynglinger i 2021 i Norge. Dette er en liten nedgang sammenlignet med året før. Utviklingen av årlige ynglinger for brunbjørn i Norge vises i figur 2.

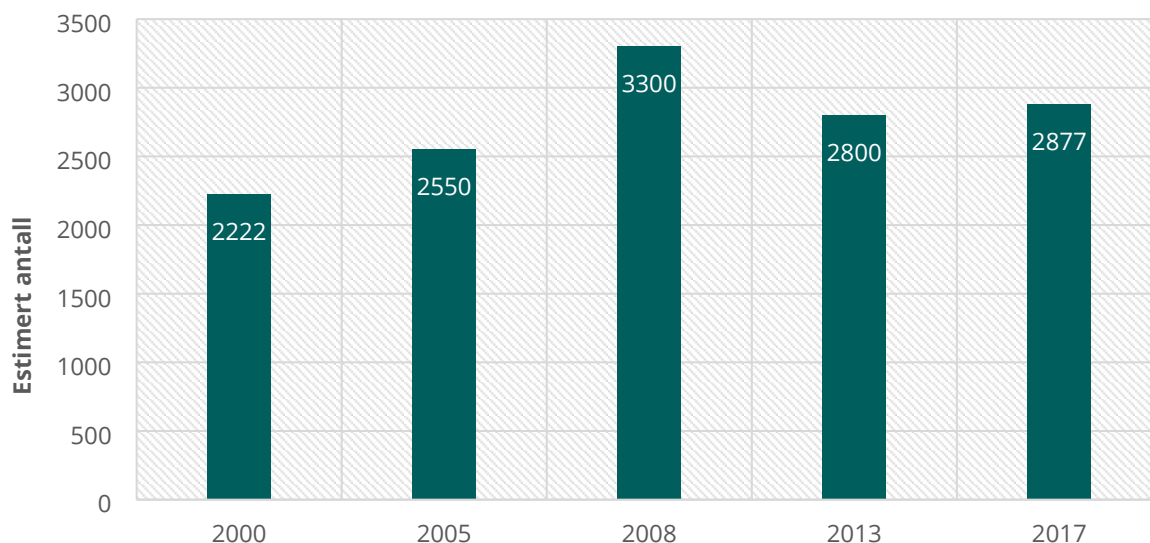
Figur 2: Estimert antall årlige ynglinger for brunbjørn i Norge beregnet for de siste trettien årene. Figuren er hentet fra NINA rapport 2125.

Antallet registrerte brunbjørner er minimumstall, da en ikke kan gå ut fra at en har klart i å samle materiale etter alle individ i alle områder. Samtidig er det slik at brunbjørnebestanden i grenseområdene er felles med Sverige. Mange ekskrement- og hårprøver i grenseområdene kan derfor stamme fra brunbjørner som har hoveddelen av sitt leveområde i Sverige.

Roviltforliket fra 2011 sier at det skal tilstrebes en brunbjørnbestand der antall hanner ikke overstiger 1,5 ganger antallet binner i Norge. Det ble registrert en avgang på 13 brunbjørner i Norge i løpet av 2021, 11 hannbjørner og 2 hunnbjørner. Dette betyr at av de bjørnene som ble registrert i fjor lever det maksimalt 82 hanner og 65 hunner. Dermed er forholdstallet mellom hannbjørner og hunnbjørner ikke over 1,5 som ble fastsatt av Stortinget.

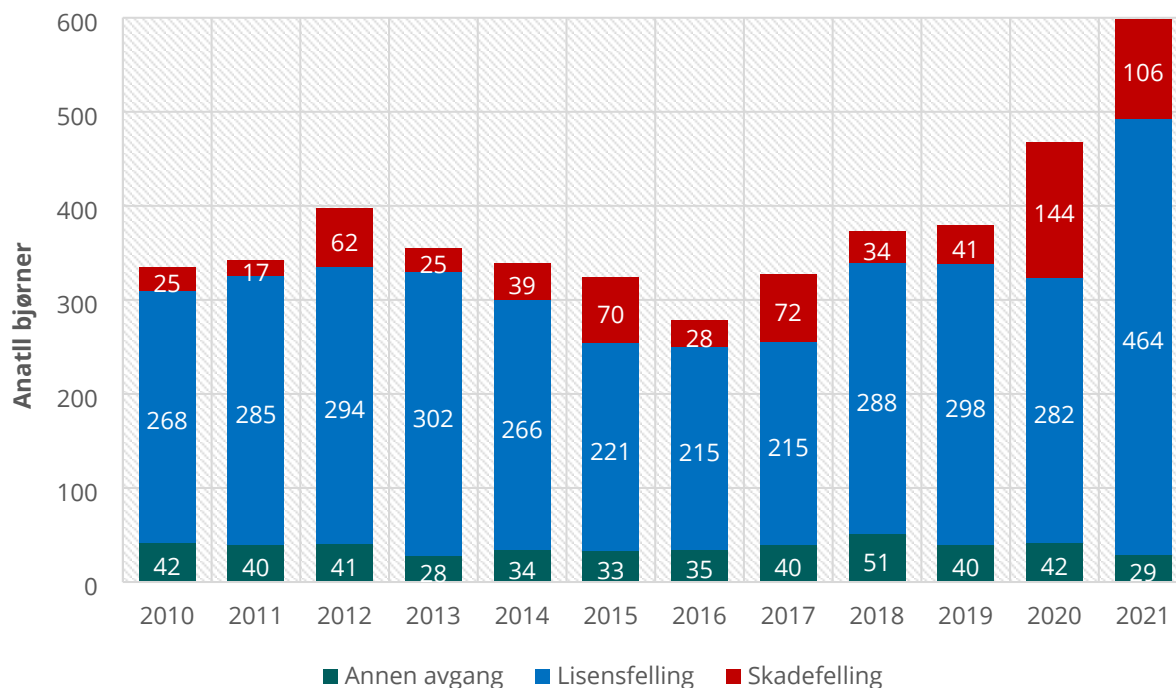
Sverige

Bestandssituasjonen for brunbjørn i Norge er sterkt påvirket av bestandssituasjonen på svensk side. I rapporten «[Bjørnstammens storlek i Sverige 2013](#)» fra Det skandinaviske bjørneprosjektet er bestanden av bjørn i Sverige vurdert til å bestå av om lag 2800 individer. Dette er en reduksjon i bestanden fra første bestandsestimat i 2008 hvor bjørnebestanden var estimert til om lag 3200 individer. Nedgangen er størst i Norrbotten og Jämtlands län, mens den i resterende län har en relativt stabil bestand. Bestandestimering i 2017 ([Bjørnstammens storlek i Sverige 2017](#)) viser omtrent samme nivå som i 2013, om lag 2900 individer (figur 3).

Figur 3: Bestandsutvikling av bjørn i Sverige, 2000-2017. Beregningen er basert på DNA-analyser av innsamlede sporprøver fra bjørn, samt bjørneobservasjoner der prøvene er samlet inn. Kilde: Naturvardsverket.se.

På svensk side er det åpnet for skade- og lisensfelling ("skydds- og lisensjakt"). Fram til og med 2012 økte lisensfellingskvotene. I tillegg har skadefelling på våren, primært i reinbeiteområdene i grenseområdene mot Norge, fått en økt betydning siden 2008. Total kjent avgang av brunbjørn i Sverige har økt betraktelig de siste årene (figur 4). I 2021 er kjent avgang i Sverige 599 bjørner.

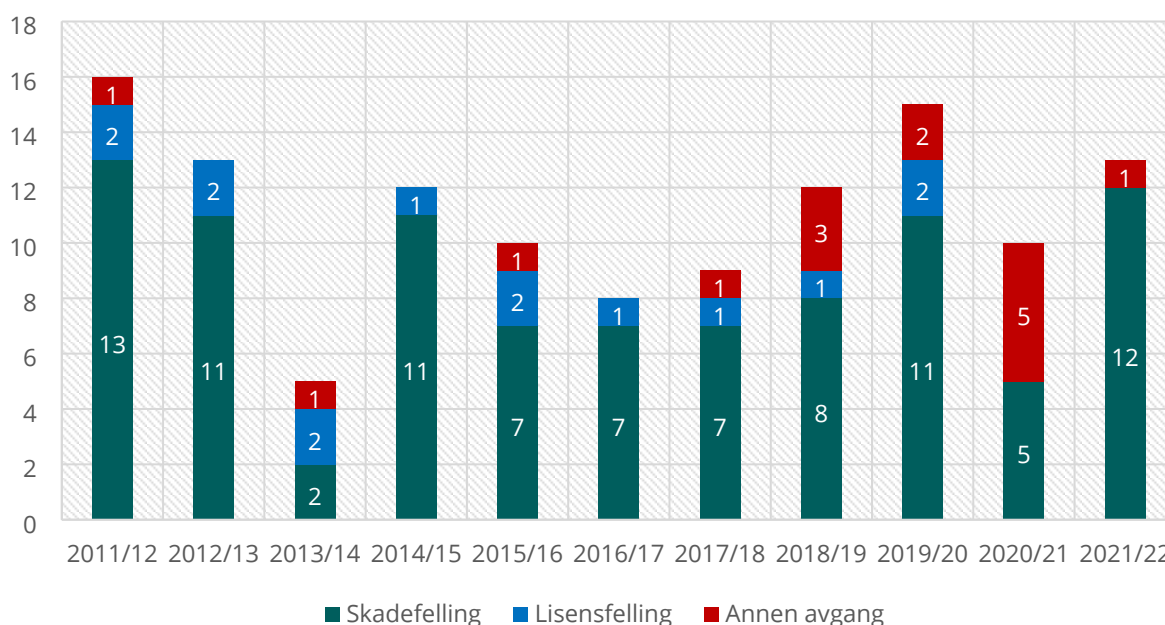

Figur 4: Antall bjørner felt på kvotejakt, skadefelling eller ved annen avganger i Sverige fra 2010 til 2021. Kilde: Rovbase.no

Bestandsnedgangen i Sverige som følge av stort uttak de siste årene vil kunne få stor betydning for tiden det tar før man oppnår det vedtatte bestandsmålet i Norge.

4. Døde brunbjørn i Norge

I jaktåret 2021/22 ble det felt 13 bjørner i Norge, en ved nødverge og resten ved skadefelling. To av disse var binner.

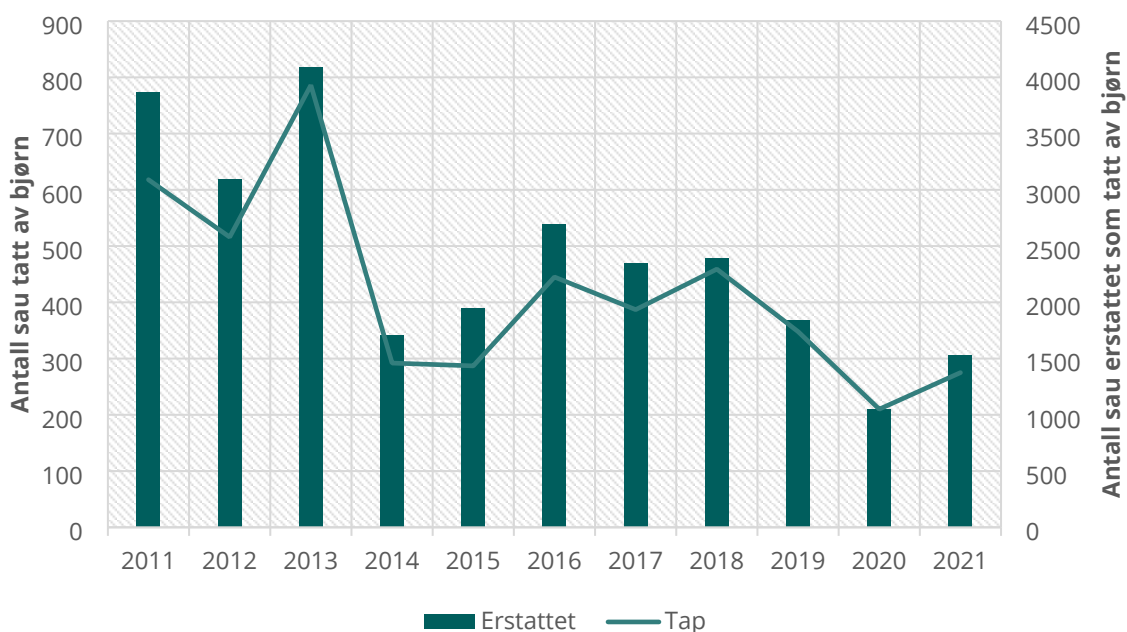
Figur 5: Antall bjørner felt på kvotejakt, skadefelling eller ved annen avganger i Norge fra jaktårene 2011/12 til 2021/22. Et jaktår går fra og med 1. april og til og 31. mars året etter. Kilde: Rovbase.no

5. Skadesituasjon og erstatning for rowiltskader

Alle kadaver av sau og tamrein som meldes inn til Statens naturoppsyn blir undersøkt og lagret i Rovbase og utgjør grunnlaget for å utbetale erstatning for tap av husdyr til rowilt.

Sau

Brunbjørn er totalt sett en vesentlig skadevolder på sau. Skadene kan variere mye, både mellom år og områder, og tapene er redusert betraktelig de siste årene selv om siste år (2021) viser en økning i tap av sau til bjørn sammenlignet med året før (2020). Til sammenligning ble det i 2009 erstattet 7010 sau og lam som tatt av bjørn, noe som viser at skadene forårsaket av bjørn har gått vesentlig ned de seinere år (figur 6).

Figur 6: Antall sau påvist tapt til bjørn (primær akse) og antall rein erstattet tapt til bjørn (sekundær akse) i årene 2011 til 2021. Dataene er hentet fra Rovbase.no.

Skadene er registrert både innenfor og utenfor de definerte forvaltningsområdene for brunbjørn. Skadene forvoldt av brunbjørn er i større grad konsentrert til enkelte skadeområder, der det er påvist til dels mange skader i samme beiteområde. Tabell 2 viser antall sau tapt og erstattet som tapt til brunbjørn for de ulike regionene 6, 7 og 8.

Tabell 2: Antall sau tapt til brunbjørn og erstattet som tapt til brunbjørn i forvaltningsregionene 6, 7 og 8 i 2018 til 2021. Data er hentet fra rovbases.no.

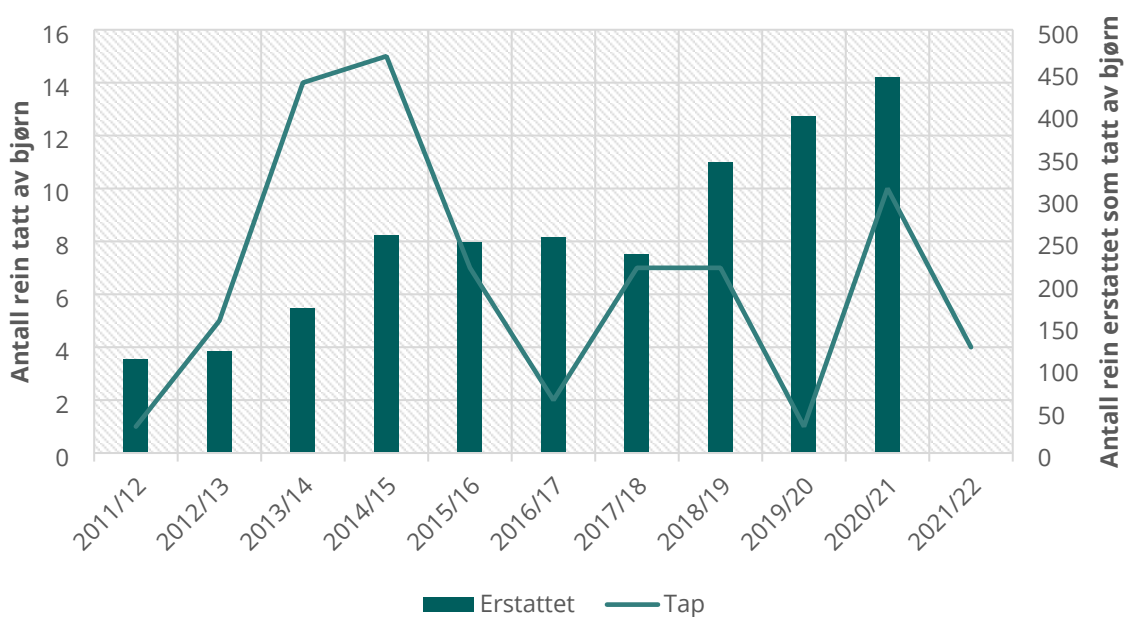
Forvaltningsregion	År	Antall sau påvist tapt til bjørn	Antall sau erstattet tapt til bjørn
6 Trøndelag	2021	113	505
	2020	184	885
	2019	243	1 089
	2018	311	1 617
7 Nordland	2021	45	361
	2020	3	57
	2019	38	233
	2018	23	143
8 Troms og Finnmark	2021	65	238
	2020	8	19

	2019	33	156
	2018	71	129

Tamrein

Brunbjørnens predasjon på tamrein er undersøkt i en studie i Nord-Sverige. Predasjonen på tamrein er størst under kalvingsperioden. Grad av overlapp mellom kalvingsområder og tette bjørnebestander vil derfor ha stor innvirkning på skadepotensialet.

De fleste reinbeitedistrikter i Norge har kalvingsområder som i liten grad har besøk av brunbjørn, og det påvises kun noen få rein drept eller skadet av brunbjørn hvert år. Likevel har forskningsprosjektet vist at brunbjørnpredasjon på reinkalv i kalvingsperioden kan være veldig vanskelig å påvise. Dette har i økt grad blitt tatt hensyn til i skjønnsvurderingen i erstatningsutmålingen, og antall rein erstattet til brunbjørn har økt de siste årene (figur 7).

Figur 7: Antall rein påvist tapt til bjørn (primær akse) og antall rein erstattet tapt til bjørn (sekundær akse) i reindriftsårene 2011/12 til 2021/22. Dataene er hentet fra Rovbase.no

Tabell 3 viser antall tamrein tapt og erstattet som tapt til brunbjørn for de ulike regionene 6, 7 og 8.

Tabell 3: Antall sau tapt til brunbjørn og erstattet som tapt til brunbjørn i forvaltningsregionene 6, 7 og 8 i reindriftsårene 2018/19 til 2020/21. Data er hentet fra rovbases.no.

Forvaltningsregion	Reindriftsår	Antall sau påvist tapt til bjørn	Antall sau erstattet tapt til bjørn
6 Trøndelag*	2021/22	0	
	2020/21	4	299
	2019/20	1	226
	2018/19	0	92
7 Nordland	2021/22	0	
	2020/21	0	57
	2019/20	0	19
	2018/19	0	0
8 Troms og Finnmark	2021/22	3	
	2020/21	4	127
	2019/20	0	152
	2018/19	7	253

* Erstatningstallene inkluderer reinbeiteområde Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark i rovbases.no.